

Posudek oponenta disertační práce Mgr. Silvie Gregorové

Neorealismus v italské literatuře

předkládané v roce 2019 na Ústavu románských studií FF UK

Mgr. Silvia Gregorová si ve své disertační práci s názvem Neorealismus v italské literatuře klade za cíl specificky vymežit tento umělecký směr vžitý spíše pro poválečnou kinematografii. K této literárněhistorické i literárněteoretické otázce přistupuje ze značné šíře. Práce je podrobně, avšak přehledně strukturována a jednotlivé kapitoly reflektují související témata.

Kromě vlastní analýzy vybraných literárních děl bere autorka oprávněně v potaz diachronní hledisko: vývoj literární poetiky nejen v Itálii, ale i v Evropě (a později Americe – viz kapitola o americkém mýtu v italské literatuře a významu překladů amerických modernistických autorů pro italskou literaturu), příhodně zmiňuje italský verismus, ale spatřuje ho v širším kontextu evropského kritického realismu a naturalismu, potažmo německé „nové věčnosti“. Značnou část práce se autorka věnuje i synchronnímu pohledu, konkrétně vykreslení vývoje společenské situace první poloviny Novecenta, zrodu fašismu, druhé světové války a komplikované pozice Itálie v tomto konfliktu, otázce italského odboje, prohloubení sociální propasti mezi italským severem a jihem atd. Práce sleduje různorodé inspirační zdroje neorealismu, otevírá mnoho témat, která s danou problematikou nesporně souvisí, ovšem leckdy čtenáře odvádí od hlavní otázky po charakteristice literárního neorealismu, a namísto konkretizace tohoto pojmu dochází pak spíše k jeho tříštění a rozptýlení pozornosti.

Za nejpodnětnější kapitoly této části považuji ty, které popisují obraz intelektuála nové doby a problém angažovanosti v literatuře, tedy „volání“ po nové úloze spisovatele a jeho odpovědnosti k zotavující se poválečné společnosti. Myslím, že právě toto programové odmítání a odsouzení lhostejnosti jedince vůči celku (lhostejnost jako převládající životní pocit, jako existenciální tíseň a neschopnost aktivního jednání moderního člověka je správně vytyčena i jako jedno ze zásadních a určujících témat už předválečné literatury, viz str. 29-32) by mohlo být jedním ze spojujících prvků (témat) neorealistickej poetiky, jakkoli ztvárněné různými prostředky. Samotná úzká provázanost spisovatele a společenského ovzduší, potřeba bezprostředně reagovat na tehdejší historické události je obecně považována za klíčový rys tohoto složitě vymežovaného směru, jak autorka sama upozorňuje již v úvodu své práce.

K analýze vlastních textů vybraných jako názorných pro neorealistickej prózu se dostáváme až ve druhé polovině práce, ačkoli autorka sama v úvodu avizuje tuto část své práce jako stěžejní. Přestože velmi oceňuji její poctivou filologickou práci se sociohistorickým kontextem, v němž se neorealismus

odehrává, myslím, že by si vlastní literární analýza zasloužila větší prostor, byť na úkor úvodních, leckdy příliš detailních kapitol (které jsou sice pro dokreslení celkového podhoubí, z něhož literární neorealismus vzniká, nezbytné, ale nepřinášejí prakticky žádný nový pohled nebo podnět; tato období i příslušné poetiky jsou v literárněhistorických pramenech již dostatečně zpracovány, jak dokládá i soupis sekundárních pramenů).

Zvolené romány spadají do tří ucelených tematických skupin – romány věnující se partyzánskému odboji, romány a povídky, jež spojuje topos vyčerpaného poválečného Říma, a próza reflektující problematiku italského jihu. Dílčí témata, motivy, styl apod. jsou zde podrobně zhodnoceny, ale jaksi izolovaně a bez přesahu, a i když je právě toto hlavní potíží s vymezením natolik heterogenního pole textů, jaké neorealismus sdružuje, je škoda, že se víc nehledají spojnice napříč jednotlivými díly, které by koexistenci těchto románů a povídek pod společným názvem jediné podpořily. Ať už na úrovni vnitřní, tj. jazykových prostředků – tíhnutí k dialektu, slangu, argotu, tak na úrovni obecnějšího, vnějšího diskursu – nemohl by být jedním ze společných principů třeba vztah k prostoru? Například ohraničený malý svět s vlastními pravidly, který je konfrontován s novými pořádky, se objevuje jak u Pratoliniho *Čtvrti*, tak u Moraviova a Pasoliniho ztvárnění Říma či *Fontamary* Ignazia Siloneho. Podobně by možná stálo za to zamyslet se nad výběrem a pojetím postav: nezřídka se objevují bezprizorní mladí a děti, čímž se akcentuje kontrast i kontaminace zkaženého a čistého, starého a nového, rigidního a osvobozeného/bezprostředního. Děti jako hlavní hrdinové a nositelé děje se mimo jiné hojně vyskytují i v neorealistickeém filmu, jak autorka uvádí v předposlední kapitole věnované neorealistickeé kinematografii. Na nejobecnější rovině pak může být neorealismus chápán jako konfrontace s traumatem skrze pojmenovávání tohoto traumatu a vytváření něčeho nového, lepšího.

Toto hledání určitého společného tónu v oné *směsici hlasů*, jak neorealismus označuje Italo Calvino, může být podnětem k případné další diskusi, autorka sama však usiluje spíše o to, zevrubně pojmut a kriticky zhodnotit široký, složitý a mnohvrstevnatý kontext, z něhož se neorealismus rodí a ve kterém se následně odehrává, a to se jí bezesporu podařilo. Jak již zaznělo výše, neponechala autorka stranou ani soudobý film, který se snaží jinými prostředky (míněno audiovizuálními) zachytit obdobná témata a obrazy prostředí a společnosti a vyprávět je podobným jazykem jako tehdejší próza, tzn. realistickým, bezprostředním, věrohodným (zmíněn je důraz poválečného filmu na autenticitu či inklinaci k dokumentárnímu ztvárnění).

Formální požadavky kladené na disertační práci považuji rovněž za dobře zvládnuté, autorka zkušeně pracuje s poznámkovým aparátem, využívá rozmanitou primární i sekundární literaturu, má odpovídající styl.

Z výše uvedených důvodů doporučuji disertační práci k obhajobě a navrhuji klasifikaci „prospěla“.